

15.09.2025

Eesti Vabariigi kultuuriministrile
Eesti Vabariigi kultuuriministeeriumi teatrinõunikule

Täname, et küsite tagasisidet **“Teater maal”** programmi muutmise kohta. On mõistetav ja tervitav, et programm kirjutatakse etenduskunstide rahastamise määrusesse ning soovitakse vähendada halduskoormust. Plaanitud muudatused on aga palju suuremad ja puudutavad küsimusi, mis pole nende eesmärkide täitmiseks vajalikud. Muudatustel võib aga olla märgatav negatiivne mõju sellele, mille jaoks **“Teater maal”** üldse loodi: suurendada etenduskunstide kättesaadavust maapiirkondades üle Eesti. Regionaalne kättesaadavus on prioriteediks ka Etendusasutuste seaduses. Muudatused peaks selle eesmärgi täitmist parandama. Selle jaoks on üldpõhimõtetele lisaks vaja konkreetseid arvutusi ja kõikide detailide läbimõtlemit. Juhime tähelepanu küsimustele ja kitsaskohtadele, mis EETEAL-i liikmetel tekkisid. Oleme valmis kaasa mõtlema ning aitama lahendusi leida.

Siiani oli programmi keskmeks maapiirkonnas elav vaataja. Programm toetas etenduste jõudmist maapiirkonna vaatajani sõltumata teatri omandivormist. Ettepanek **“tagada sihtasutustele asutajaootustest tulenevate külalissetenduste kohustuste täitmiseks toetus läbi tegevustoetuse”** ning jätta **„Teater maal“** toetuse saajaks ainult munitsipaal- ja erateatrid lõhub senise lähenemise terviklikkuse. On teadmata, millised sihtasutused ja kui suures mahus hakkavad asutajaootuste järgi väljasõiduetendusi andma ja kui suure osa moodustab see programmist. Selle kaalumiseks tuleb läbi mõelda kindlad põhimõtted, mille järgi SA-dele väljasõitudeks raha eraldatakse. Kui see muutub üheks osaks tegevustoetusest, siis erinevalt programmist pole selge, kuidas (kui üldse) hakkab toetus aastate lõikes suurenema vastavalt kulude kasvule. Teatri jaoks on majanduslikult rentaablim jätta kaugematesse kohtadesse minemata ja otsida etenduspaiku, kus publikut on rohkem ja kulud väiksemad: nõnda ei ole näiteks mõtet minna Narva, kui Ida-Virumaa kohta saab linnukese kirja Kohtla-Järvel. Tõsisel ohus on väljasõidud saartele, mis on praamipileti tõttu niigi kallimad. Palume infot, kuidas on plaanitud arvutada summa, mis jääb programmi alles; mis liigub sihtasutustesse ning kuidas see sihtasutuste vahel kavatsetakse jaotada.

2.09 kohtumisel sõnas teatrinõunik, et nn maaetendusele kehtestatakse konkreetne ühikuhind. Punkt, et **“abikõlblikeks kuludeks arvestatakse kõik etenduse andmiseks vajalikud kulud, erinevalt varasemast kululiikide järgi toetuse jagamisest”** ei ole selles kontekstis arusaadav.

Vooru avamine ainult kaheks korraks aastas teeb selle tunduvalt vähem paindlikuks kui täna. Kui

ei toimu sisulist hindamist, siis avab see taotlusvooru harrastusteatritele, kooliteatritele jne. Seni oli raha mõeldud professionaalse etenduskunsti toetuseks, et maavaatajal oleks võimalus saada samaväärset kultuurikogemust nagu linnas.

Ettepanek, et korraga saab programmist toetust küsida minimaalselt kolmele ja maksimaalselt 15 etendusele, vähendab märgatavalt maapiirkondades antavate etenduste arvu. Näiteks Vana Baskini Teater annab maapiirkondades üle 60 etenduse aastas. Kui on 2 vooru, millest kokku saab taotleda toetust maksimaalselt 30 etendusele, siis jääb juba Vana Baskini Teatri puhul üle poole senistest etendustest andmata. Ei ole alust arvata, et teiste erateatrite seis oleks parem. Rõhutame veelkord, et maapiirkonnas etenduste andmine ei ole majanduslikult tulutoov ning seda kohustust ei saa jätta ainult etendusasutuste endi õlule. Kui programmi jäävad ka sihtasutused, siis väheneb 15 etenduse piirangu tõttu arv veelgi.

Ettepanek määrata ühe etenduse kohta fikseeritud toetuse suurus ja asetada see sõltuvusse trupi suuruselt ei arvesta reaalseid olusid. Trupi suurus on vaid üks tegur väljasõidu etenduse kuludes. Just maaetenduste puhul on olulised transpordikulud, mida ei saa hinnata ainult trupi suuruse järgi. Vähemalt samavõrra mõjutab lavakujunduse suurus ning selleks vajalik transport. Teiseks määravaks teguriks on ööbimisvajadus. Selge probleem tekib siin etenduste andmisega saartel, kus ei pruugi jõuda viimasele praamile. Sihtasutusest tekib sama olukord Kuressaare Teatri etendustega mandril. Ööbimiskulude mitteamistamine vähendab etendusi kindlasti sõltumata sellest, kui väike on trupp.

On aimatav, mida soovitakse saavutada nõudega, et kõik toetust saavad etendused peavad toimuma erinevates maakondades. Selline tingimus läheb aga vastuollu kestlikkuse printsiipidega, mida nii Eesti kui Euroopa teatrid rakendavad. Nii Voices of Culture raport Euroopa Komisjonile (2023) kui Pearle* Live Performance Europe juhised Euroopa roheleppe täitmiseks (2024) soovitavad anda külalisetendusi kobarana: mitu etendust järjestikku samas lähipiirkonnas. Selline *smart travel* põhimõte aitab vähendada keskkonnamõju ja säilitada samas kultuuri laialdast kättesaadavust. Vastavalt Theatre Green Book'i uuringutele (2024) on teatrikülastajate transpordi keskkonnamõju märksa suurem kui teatri sõitmisel külalisetendusele, seega pole lahenduseks maakonnakeskuses mängimine ja lootmine, et vaatajad pääsevad oma transpordiga kohale.

Ettepanekule, et kuni 20% taotlusvooru eelarvest on suunatud tantsuetendustele ja kuni 30% lasteetendustele, palume selgitust, mille järgi on sellised numbrid määratud. Seni on teatrid kasutanud praktikat, kus hommikul on lastele ja õhtul täiskasvanute mõeldud etendus. See on majanduslikult otstarbekam nii üüri-, reklaami- kui ka sõidukulude seisukohast.

Muudatusettepanekutest loeme aga välja, et toetust kahele etendusele ühes maakonnas ei saa.

On mõistetav, et toetuse saaja peab vastama Etendusasutuste seaduses sätestatud etendusasutuse tingimustele. Paraku ei ole EAS-is lahendatud professionaalsuse küsimus, sest ka näiteks

õpilasteater võib anda regulaarselt etendusi, olla töösuhtes loominguliste töötajatega ja omada loomenõukogu. Praktikas ei aita loetletud tunnused harrastusteatri ja professionaalset etendusasutust eristada, mistõttu on tänases "Teater maale" reglemendis toetust saava teatri tingimusi täpsustatud, teeme ettepaneku säilitada reglemendi tingimused.

Kultuuriranitsat ei saa mingil moel käsitleda "Lapsed teatrisse" alternatiivina. "Lapsed teatrisse" raha on väga täpselt sihitud: sellega saab minna vaatama ainult tehniliselt keerukaid lavastusi, mille statsionaarist välja toomine ei ole võimalik. Seda on võimalik kombineerida Kultuuriranitsaga, mitte aga asendada. Kasutus näitab, et Kultuuriranitsa keskmisest toetusest 11 eurot lapse kohta sageli ei piisa selleks, et sõita teatrilinna, õpetaja võib sellises olukorras eelistada külastada odavama piletiga kultuuriliiki (muuseumit, kino vms). "Lapsed teatrisse" annab maapiirkonna lastele ja noortele võimaluse näha lisaks erilisele teatrikeskkonnale ka lavastusi, mille teostus kasutab maksimaalselt teatrite tehnilist võimekust. Sellest loobumine ahendab õpilaste teadmisi teatrist kui kunstiliigist ja võtab ära võimaluse kogeda erinevaid elamusi, sest maakondade kultuurimajade tehniline varustatus seda lihtsalt ei võimalda. Teiseks tuleme meelde, et Kultuuriranits ei kata gümnaasiumiastet. Gümnaasium on oluline sihtgrupp, sest nagu näitab Statistikaameti kultuuris osalemise uuring (2024) on langenud üle 15.-aastate teatris käivate noorte protsent üle 7 protsendipunkti võrra võrreldes 2015. Praegu on ka selgusetu, mis saab alaprogrammi rahast: kas see suunatakse üldisesse taotlusvooru või Kultuuriranitsasse.

Teatrinõunik on väljendanud, et muudatuste üks põhilisi eesmäärke on programmi halduskoormuse vähendamine. Programmi nõukogu, milles osaleb ka EETEAL-i esindaja, on selleks teinud ettepaneku jätta programmi haldama üks kuraator ning võtta otsustusahelast välja 15 maakondade spetsialisti, kes seni samuti taotlusi hindasid. See vähendab oluliselt halduskoormust. Taotlusi tegevad teatrid on hinnanud taotluste ja aruannete esitamise mitte eriti ajakulukaks. Seda saaks aga muuta veel kergemaks IT-lahendustega: näiteks eeltäidetavad ja salvestatavad ankeedipõhjad erinevatele etendustele, väljasõidukohtadele.

EETEAL-ile on kõige olulisem, et muudatuste käigus oleks kogu aeg silme ees selle programmi põhiline eesmärk: tagada professionaalse ja mitmekesise lavakunsti kättesaadavus igas Eesti piirkonnas. Plaanitavad muudatused mitte ainult ei vähenda seda, vaid ka vaesestavad teatrikogemust nügides teatreid sõitma välja väikesemahuliste kujundustega ning piirates noorte võimalusi sõita teatrisse.

Velvo Väli

Juhatuse esimees
/allkirjastatud digitaalselt/